

dr Jerzy Lackowski

Uniwersytet Jagielloński

Diagnoza wstępna grupy uczniowskiej a skuteczność pracy nauczycielskiej (zarys problematyki)

Wstęp

Koniecznym elementem prawidłowo zaprojektowanego przedsięwzięcia edukacyjnego jest diagnoza wstępna grupy uczniowskiej, zarówno w kontekście dotychczasowych osiągnięć edukacyjnych i poziomu spełniania finalnych efektów uczenia się poprzedniego etapu kształcenia na początku kolejnego, jak również – w przypadku wychowawcy klasy – w kontekście wcześniej prezentowanej postawy i zachowań każdego ucznia. Rzetelne przeprowadzenie diagnozy wstępnej w zdecydowany sposób zwiększa szanse nauczyciela na skuteczną i efektywną pracę, pozwalając mu dobrać najbardziej odpowiadającą konkretnej grupie uczniowskiej, jak też każdemu uczniowi, narzędzia i metody pracy, ale również precyzyjnie i realnie określić zakładane do uzyskania przez uczniów efekty uczenia się. Przeprowadzając diagnozę wstępną, nauczyciel otwiera sobie drogę do budowania zindywidualizowanych oddziaływań edukacyjnych, unika dzięki temu traktowania młodych ludzi jako osób o jednakowych możliwościach, potrzebach i aspiracjach edukacyjnych. Dysponując wynikami diagnozy wstępnej, nauczyciel może dokonywać bieżących i finalnych analiz skuteczności swojej pracy.

Tymczasem w codziennej praktyce (również na poziomie szkoły wyższej) wielu nauczycieli nie traktuje wstępnych działań diagnostycznych zbyt poważnie, poprzestając na powierzchownym poznaniu powierzonych im uczniów (studentów). Trzeba podkreślić, że prawidłowe zdiagnozowanie grupy uczniowskiej powinno mieć zindywidualizowany charakter, a nie – jak to się często dzieje – uogólniony poprzez odniesienie działań diagnostycznych do całej uczniowskiej grupy. W tym tekście skoncentruję swoją uwagę na diagnozie wstępnej uczniów podejmujących naukę w szkole średniej, ale również na kwestiach związanych z przejmowaniem przez nauczyciela klasy w późniejszych etapach nauczania, przy czym konkluzje i spostrzeżenia dotyczące znaczenia diagnozy wstępnej dla jakości pracy nauczycielskiej odnoszą się w istocie do każdego poziomu kształcenia.

Wstępna diagnoza uczniów w zakresie wiedzy i umiejętności

Nauczyciel podejmujący pracę z pierwszą klasą szkoły średniej w celu przeprowadzenia diagnozy wstępnej może skorzystać:

1. ze świadectw uczniów z ostatniej klasy szkoły podstawowej,
2. z wyników egzaminu po ósmej klasie (w roku szkolnym 2019/2020 również egzaminów gimnazjalnych),
3. z informacji na temat jakości pracy szkół ukończonych przez jego uczniów,

4. z informacji o statusie edukacyjno-społecznym środowisk rodzinnych uczniów,
5. z informacji o szczególnych osiągnięciach uczniów w trakcie nauki w szkole podstawowej.

Trzeba zaznaczyć, że im pełniej i rozsądniej nauczyciel skorzysta z zasygnalizowanych informacji o uczniu, tym lepiej będzie w stanie oszacować jego potencjał edukacyjny. I tak np. oceny uzyskane przez ucznia w trakcie nauki w szkole podstawowej będą miały tym większą wartość informacyjną, im wyższa będzie jakość pracy tej szkoły. Nie można nie zauważyć, że owe oceny powinny odpowiadać obowiązującym w szkole wymaganiom (kryteriom oceniania). Jeżeli wymagania jakościowe sformułowane są precyzyjnie oraz są przestrzegane w trakcie oceniania uczniów, to mamy szansę na pozyskanie rzetelnej informacji o osiągnięciach uczniowskich. Niestety często tak nie jest, stąd też, wyciągając wnioski na podstawie uczniowskich ocen, nauczyciel musi o tym pamiętać. Przy czym, o ile ma on szansę ocenić jakość kryteriów oceniania, w tym ich precyzję (istotne znaczenie w tej materii mają umiejętności i doświadczenie nauczyciela w kreowaniu własnych kryteriów), o tyle zdecydowanie trudniejszym zadaniem jest ustalenie, w jakim zakresie uzyskane przez ucznia oceny końcowe odpowiadają kryteriom oceniania. W tym przypadku można jedynie zakładać, że w szkołach mających wysokie oceny jakości swojej pracy mamy do czynienia z przestrzeganiem obowiązujących w nich kryteriów oceniania. Owo założenie może okazać się błędne¹, stąd też ten element diagnozy historycznej ucznia powinien być przez nauczyciela stosowany bardzo ostrożnie.

Wyniki uzyskane przez ucznia na egzaminie zewnętrznym pozwalają nauczycielowi ocenić, w jakim zakresie uczeń spełnił wymagania egzaminacyjne. Z kolei informacja o uczniowskich osiągnięciach, m.in. w konkursach przedmiotowych, pomaga nauczycielowi w „wyłowieniu” z grupy uczniów szczególnie zainteresowanych i uzdolnionych w zakresie nauczanego przez niego przedmiotu. W tych przypadkach mamy do czynienia z informacjami przynoszącymi w miarę rzetelną wiedzę o uczniu.

Natomiast rozpoznanie przez uczącego statusu edukacyjno-społecznego środowiska rodzinnego ucznia umożliwia oszacowanie poziomu stymulacji edukacyjnej młodego człowieka przez środowisko jego wzrastania i wychowania oraz może być przydatne w określeniu jego aspiracji edukacyjnych².

Można stwierdzić, że nauczyciel ma możliwości zebrania bogatego zestawu informacji o każdym ze swoich uczniów. Otwiera to przed nim duże szanse na rozsądną i zindywidualizowaną pracę z każdym uczniem, ale równocześnie stanowi też ogromne wyzwanie etyczne. Może się bowiem zdarzyć, że mając szczegółowo zdiagnozowanego ucznia, który dotychczas nie wyróżnił się niczym w obszarze nauczanego przez tego nauczyciela przedmiotu, może on dojść do wniosku, że ów uczeń już nigdy nie osiągnie wyższego poziomu i w efekcie będziemy mieli do czynienia z brakiem zaangażowania nauczyciela

¹ Stosowany obecnie system ewaluacji zewnętrznej szkół przynosi, nie tylko w tej kwestii, niezbyt wiarygodne informacje.

² Wyciągając wnioski z tych działań, nauczyciel musi zdawać sobie sprawę z ich przybliżonego charakteru.

w pracę z tym młodym człowiekiem, co może sprawić, że u ucznia pojawi się syndrom pogłębiających się niepowodzeń w uczeniu się. Tymczasem nauczyciel powinien starać się zrozumieć przyczyny uczniowskich niepowodzeń we wcześniejszych etapach kształcenia, gdyż tylko wówczas może podjąć skuteczne działania otwierające przed uczniem drogę do edukacyjnych sukcesów.

Brak wiary nauczyciela w możliwości rozwoju edukacyjnego ucznia to jeden z największych zawodowych grzechów pedagogów. Pojawia się on również w większej skali w szkołach w środowiskach o niskim statusie edukacyjno-społecznym, gdy nauczyciele uznają, że dzieci powielą drogę edukacyjno-zawodową rodziców. W ten sposób nauczyciele przyczyniają się do reprodukcji lokalnej struktury społecznej, odbierając dzieciom szansę na wykorzystanie swoich indywidualnych talentów i możliwości edukacyjnych. Jest to bardzo poważne naruszenie zasad nauczycielskiej etyki zawodowej. Szkoda, że tak trudno zrozumieć niektórym nauczycielom, iż miarą sukcesu nauczyciela jest rozwój każdego z jego uczniów, a ów rozwój powinien być powiązany z możliwościami ucznia.

Zindywidualizowana diagnoza wstępna każdego ucznia pozwala również nauczycielowi zobaczyć strukturę klasy w kontekście nauczanego przezeń przedmiotu, co stanowi ogromną pomoc w kreowaniu przez niego autorskiego programu nauczania, uwzględniającego ujawnione w wyniku diagnozy możliwości i zainteresowania uczniów. Znając dotychczasowe biografie edukacyjne swoich uczniów, nauczyciel może wprowadzić do swojego programu nauczania treści, które mogą szczególnie zainteresować uczniów i sprawić, że nawet osoby wcześniej niezbyt angażujące się w naukę przedmiotu zmieniają swoje nastawienie. W istocie na podstawie dobrze przeprowadzonej diagnozy wstępnej nauczyciel może stworzyć indywidualne programy wsparcia dla każdego ze swoich uczniów. Nie podejmując wstępnych działań diagnostycznych, nauczyciel ma minimalne szanse na stworzenie dobrego programu autorskiego, jak również na skuteczne wspieranie rozwoju edukacyjnego każdego ucznia. Być może niewielka liczba programów autorskich³ w polskich szkołach wiąże się z brakiem przeprowadzania przez nauczycieli pogłębionej diagnozy wstępnej swoich uczniów. Tak na marginesie tej kwestii, nie można nie zauważyć, że inną z bolączek naszych szkół jest częsty brak korelacji w nauczaniu przedmiotów pokrewnych⁴, wynikający z braku współpracy nauczycieli uczących w danej klasie.

W polskiej oświacie istotnym problemem jest także – ciągle występująca – znacząca nieciągłość pomiędzy poszczególnymi etapami kształcenia. Często można odnieść wrażenie, że nauczyciele szkoły średniej nie pragną korzystać z wiedzy kolegów pracujących z ich uczniami na wcześniejszych etapach kształcenia. Ta sytuacja była wyraźnie widoczna w trakcie wdrażania reformy strukturalnej po roku 1999, wielu ówczesnie uczących w szkołach średnich nauczycieli protestowało, że będą musieli zrealizować program nauczania w skróconym o rok cyklu kształcenia. Można było odnieść wrażenie, że osoby te zupełnie ignorowały wydłużenie nauki we wcześniejszych etapach kształcenia właśnie o rok.

³ Kwestia niechęci wielu nauczycieli do budowania autorskich programów oraz stosowania autorskich rozwiązań dydaktycznych i wychowawczych powinna stać się przedmiotem pogłębionej refleksji osób kształcących przyszłych nauczycieli i doskonalących czynnych nauczycieli.

⁴ Niestety ów brak korelacji dotyczy również podstaw programowych.

Poza wykorzystaniem zasygnalizowanych wcześniej źródeł informacji o uczniu nauczyciel na początku pracy z klasą powinien sprawdzić stan wiedzy uczniów z danego przedmiotu w kontekście najważniejszych efektów uczenia się w szkole podstawowej, jak też zorientować się o stanie umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych. W tej materii fundamentalne znaczenie ma właściwe skonstruowanie sprawdzianu diagnostycznego, zawarte w nim zadania powinny być bezpośrednio powiązane z badanymi efektami uczenia się.

Dobrze przeprowadzone wstępne działania diagnostyczne mają szczególnie istotne znaczenie dla zorientowania się przez nauczyciela o stopniu przygotowania jego uczniów do podjęcia nowych wyzwań edukacyjnych w szkole średniej. W sytuacji, gdyby okazało się, że uczniowie mają braki uniemożliwiające im rzeczywiste uczenie się na nowym poziomie kształcenia, nauczyciel powinien podjąć działania likwidujące owe braki. Mogą to być również działania wyrównawcze prowadzone na poziomie całej szkoły. W tej materii należy szczególną uwagę zwracać na stan posiadanych przez ucznia umiejętności kluczowych, gdyż kłopoty z nimi uniemożliwią uczniowi w istocie podjęcie uczenia się poszczególnych przedmiotów. Niepodjęcie działań likwidujących fundamentalne uczniowskie braki sprawi, że już na starcie część uczniów będzie wyłączone z możliwości uzyskania zakładanych przez nauczyciela efektów uczenia się. Owi uczniowie, ratując się przed zupełną klęską edukacyjną, najczęściej uczą się na pamięć, gdyż mają absolutnie minimalne szanse na zrozumienie problematyki przedmiotu. Część z tych młodych ludzi jest ratowana przez rodziców, posiadających odpowiednie możliwości finansowe, korepetycjami. Nie można nie zauważyć, że szacunki wskaźników korepetycyjnych uczniów w szkołach średnich ciągle rosną i od lat przekraczają 50%. Można zaryzykować stwierdzenie, że w ten sposób następuje stopniowa komercjalizacja oświaty publicznej, co jeszcze bardziej pogłębia społeczne nierówności edukacyjne. Skala korepetycji wśród naszych uczniów świadczy o kryzysie szkolnej edukacji w Polsce. Niestety w tej materii brak dotychczas jakichkolwiek skutecznych działań, które mogłyby to zmienić. Warto przypomnieć, że w Finlandii, kraju o systemie edukacyjnym ocenianym powszechnie bardzo wysoko, zjawisko korepetycji praktycznie nie występuje.

Po dobrze przeprowadzonej diagnozie wstępnej uczniów nauczyciel może na bieżąco śledzić ich rozwój edukacyjny, dysponując startowym punktem odniesienia. W ten sposób po każdym roku nauki może on określać poziom wiedzy i umiejętności swoich uczniów w odniesieniu do poziomu początkowego, a na zakończenie nauki w szkole może określić zakres osiągniętych przez każdego z nich, założonych na początku, efektów uczenia się. Dzięki temu może ocenić skuteczność i efektywność swojej pracy. Dokonywane przez niego oceny będą obciążone subiektywizmem, związanym z badaniem skuteczności własnej pracy. Dla jego minimalizowania ogromne znaczenie ma precyzja stosowanych przez nauczyciela kryteriów oceniania oraz umiejętność tworzenia przez niego zadań i problemów sprawdzających uczniowskie umiejętności i wiedzę, skorelowanych z zakładanymi efektami uczenia się.

Rozważając problematykę diagnozy wstępnej uczniów, nie można uciec od odpowiedzi na pytanie: dlaczego wielu nauczycieli nie podejmuje tego wyzwania? Najczęściej można usłyszeć, że nauczyciele nie są do tego odpowiednio przygotowani oraz że byłoby to dodatkowe czasochłonne zadanie, szczególnie w sytuacji bardzo licznych klas, z jakimi mamy do czynienia w wielu polskich szkołach średnich. W przypadku studentów UJ uzyskujących uprawnienia pedagogiczne problematyka diagnozy wstępnej uczniów jest ważnym zagadnieniem realizowanym w ramach ich zajęć, w kontekście zarówno diagnozy wiedzy i umiejętności uczniów, jak też analizy postawy uczniowskiej zaprezentowanej w trakcie wcześniejszej nauki, co ma ogromne znaczenie dla kreowania przez nauczyciela wychowawcę klasy projektu programu pracy wychowawczo-profilaktycznej. Podnoszenie kwestii czasochłonności diagnozy wstępnej jest w świetle przedstawionych jej zalet co najmniej mocno dyskusyjne, chociaż konieczność obniżenia liczebności uczniów w klasach do maksimum 25 jest jednym z najważniejszych zadań, jakie powinny zostać wykonane w naszej oświacie. Być może rozwiązaniem tego problemu byłoby wprowadzenie obowiązku przeprowadzania przez każdego nauczyciela takich działań oraz ujęcie w kryteriach oceny nauczycielskiej pracy tej kwestii, jak też analizy rozwoju edukacyjnego uczniów w kontekście ich poziomu startowego. Jednym z koniecznych warunków uzyskania przez nauczyciela wyróżniającej oceny pracy powinno być posiadanie przez niego autorskiego programu nauczania wraz z indywidualnymi programami wsparcia dla każdego z uczniów.

Wstępna diagnoza wychowawcza uczniów

Nie można nie wspomnieć o znaczeniu wstępnej diagnozy wychowawczej uczniów dla kreowania przez nauczyciela odpowiedniego do ich potrzeb projektu pracy wychowawczo-profilaktycznej. Bez niej nauczyciel wychowawca klasy ma znikome możliwości podjęcia skutecznej, zindywidualizowanej pracy wychowawczej. Program jego pracy wychowawczej powinien odpowiadać na uczniowskie potrzeby i dotychczas ujawnione wśród jego uczniów problemy wychowawcze. Brak diagnozy wstępnej sprawi, że praca wychowawcza nauczyciela oparta będzie na schematycznych działaniach i założone przez nauczyciela jej cele będą w minimalnym stopniu związane z realiami konkretnej grupy uczniowskiej.

W tym przypadku nauczyciel mający podjąć obowiązki wychowawcy klasy może postarać się zasięgnąć opinii o uczniach w ich poprzednich szkołach (może spróbować uzyskać informacje od ich wychowawców w szkole podstawowej), może skorzystać z uzyskanej przez ucznia oceny zachowania w kontekście kryteriów tej oceny stosowanych w szkole podstawowej. Jednak w obydwu przypadkach będzie musiał zachować dużą ostrożność w korzystaniu z tych informacji, gdyż często są one obciążone mocnym subiektywizmem poprzedniego wychowawcy, a kryteria oceny zachowania są najczęściej mało precyzyjne, stąd też oceny zachowania często niewiele mówią o uczniowskiej postawie. W tej materii zdecydowanie bardziej przydatna jest analiza środowiska wychowawczego ucznia oraz dominującego w nim systemu wartości, jak również rozmowa z rodzicami poszczególnych uczniów (w jej trakcie nauczyciel może pozyskać istotne informacje na temat problemów wychowawczych sprawianych przez uczniów), a także z samymi uczniami. Podejmując

te rozmowy, nauczyciel powinien je dobrze przygotować poprzez rozsądny dobór pytań oraz umiejętne wejście w nie w atmosferze wzajemnego zaufania. Budując program pracy wychowawczo-profilaktycznej, nauczyciel musi pamiętać, że powinien uzyskać od rodziców akceptację treści, stosowanych metod, wykorzystywanej literatury i zakładanych celów.

Na progu pracy wychowawczej przydatna jest ankieta skierowana do uczniów, badająca ich potrzeby i oczekiwania, jak również pozwalająca uzyskać informację o ich dotychczasowych doświadczeniach wyniesionych z poprzedniej szkoły. Rozmowy z uczniami oraz badania ankietowe (w tym socjometryczne), jak również rozmowy z rodzicami otwierają przed nauczycielem szanse na uzyskanie informacji o ważnych dla uczniów wartościach, preferowanych postawach, ich aspiracjach, problemach i niepokojach, z jakimi się zmagają, a także ich zainteresowań. W przypadku wstępnej diagnozy wychowawczej jeszcze mocniej niż w odniesieniu do diagnozy stanu wiedzy i umiejętności pojawia się kwestia etycznej odpowiedzialności nauczyciela za uzyskane informacje. Nigdy nie mogą być one wykorzystywane przeciwko uczniowi, nie mogą stać się przyczyną budowania negatywnego obrazu ucznia w oczach nauczyciela, ani też łamania zasady, że każdy uczeń jest ważny dla nauczyciela. Ich wyniki mogą być niezwykle przydatne w dostrzeżeniu przez nauczyciela struktury grupy uczniowskiej, co powinno mu pomóc w dobraniu właściwych metod pracy wychowawczej oraz podjęciu działań integrujących grupę.

Trzeba zaznaczyć, że w pracy wychowawczej nauczyciela ogromne znaczenie ma jego postawa etyczna i wynikająca z niej odpowiedzialność za kształtowanie postawy każdego ze swoich wychowanków. Informacje uzyskane przez nauczyciela w ramach wstępnych, wychowawczych działań diagnostycznych pozwalają na zbudowanie arkusza obserwacyjnego, wykorzystywanego w bieżącej pracy i pomagającego wychowawcy w analizowaniu efektów swojej pracy w kontekście założonych celów (efektów wychowawczych). Należy zawsze pamiętać, że prowadząc obserwację uczniowskich zachowań, nauczyciel powinien zachować dyskrecję i poufność oraz starać się o uzyskanie wielostronnego spojrzenia na swoich uczniów, jak również unikać pochopnego wyciągania wniosków z zaobserwowanych sytuacji.

Diagnoza wstępna uczniów w przypadku zmiany nauczyciela

Zdarza się, że w trakcie trwania nauki w szkole dochodzi do zmiany nauczyciela uczącego konkretnego przedmiotu, jak również zmiany wychowawcy klasy. W takiej sytuacji nowy nauczyciel musi – często w szybkim tempie – poznać uczniów przejmowanej klasy.

W przypadku nauczyciela przedmiotu niezwykle pomocne mogą być wyniki diagnozy poziomu wiedzy i umiejętności przeprowadzonej przez poprzedniego nauczyciela oraz jego wnioski z bieżącej pracy z klasą, co ułatwi mu płynne wejście w kontynuację nauczania. W przypadku ich braku nowy, poważnie traktujący swoje obowiązki nauczyciel będzie musiał podjąć czynności diagnostyczne, opierając się głównie na sprawdzeniu stanu wiedzy i umiejętności (w tym umiejętności kluczowych) uczniów opracowanymi przez siebie narzędziami. Oprócz tego powinien on poprzez skierowane do uczniów ankiety

próbować zorientować się o preferowanych przez nich i znanych im metodach oraz technikach nauczania. W tej materii ogromne znaczenie ma zminimalizowanie ewentualnego uczniowskiego stresu, związanego ze zmianą nauczyciela, poprzez płynne przejście klasy przez nowego uczącego. Może się również zdarzyć, że zmiana nauczyciela wynika z nieradzenia sobie przez dotychczas uczącego ze swoimi zadaniami. Wówczas szczególne znaczenie będą mieć wszelkie działania nowego nauczyciela umożliwiające mu ustalenie braków wiedzy i umiejętności poszczególnych uczniów i zbudowanie odpowiedniego programu zindywidualizowanych działań naprawczych, mogą one dotyczyć również uzupełniania treści programowych dotychczas niezrealizowanych przez poprzedniego nauczyciela pomimo ich obecności w programie nauczania.

W przypadku przejścia obowiązków wychowawcy klasy nowy nauczyciel powinien przeprowadzić diagnozę wychowawczą uczniów, opierając swoje działania na rozmowach z nimi i ich rodzicami (powinny to być rozmowy z poszczególnymi uczniami i rodzicami), jak też na wynikach przygotowanych przez siebie ankiet badających uczniowskie potrzeby oraz oczekiwania dotyczące współpracy z nowym wychowawcą i na wynikach ankiet socjometrycznych. Bardzo przydatne będą również informacje na temat klasy uzyskane od poprzedniego wychowawcy, wyniki przeprowadzonej przez niego diagnozy wstępnej oraz bieżącej obserwacji grupy. Niestety bywają sytuacje, w których nowy wychowawca może nie mieć możliwości rozmowy z poprzednim, jak również uzyskania dokumentacji jego pracy wychowawczej, wówczas pozostają mu rozmowy z innymi nauczycielami uczącymi w tej klasie (może się zdarzyć, że nowy wychowawca już z tą klasą wcześniej pracował i dzięki temu posiada pewien jej obraz). Również w tym przypadku przydatny będzie dla nauczyciela w jego codziennej pracy arkusz obserwacji klasy. Brak diagnozy klasy często uniemożliwia nauczycielowi odniesienie sukcesu w pracy wychowawczej, gdyż nie zna on struktury grupy, poszczególnych jej członków oraz ich świata wartości, co sprawia, że nie jest możliwe autentyczne spotkanie nauczyciela z uczniami w dialogu i praca wychowawcza nauczyciela ma pozorny charakter.

Uwagi finalne

Pragnę podkreślić, że nieprzeprowadzenie diagnozy wstępnej uczniów lub też uczynienie tego w sposób powierzchowny skazuje nauczyciela na schemat pracy z tzw. przeciętnym uczniem, w którym niemożliwa jest indywidualizacja oddziaływań edukacyjnych, a każdy uczeń traktowany jest jako jeden z elementów klasy, a nie jako wyjątkowa i ważna dla nauczyciela osoba. Tymczasem każdy uczeń jest inny i może osiągać swój sukces edukacyjny poprzez podążanie inną drogą i pokonywanie innych trudności. Podobnie jak nie ma dwóch takich samych uczniów, tak nie ma dwóch takich samych klas i dlatego w nauczycielskiej pracy tak istotne znaczenie ma kreowanie i stosowanie autorskich programów nauczania i wychowania. Tylko one otwierają przed nauczycielem perspektywy interesującej i interaktywnej pracy z uczniami. Programy te są tym lepsze, im bardziej uwzględniają specyfikę uczniów, do których są kierowane. Stąd też należy podjąć skuteczne działania zachęcające nauczycieli do przeprowadzania wstępnych diagnoz swoich uczniów oraz przygotować ich do tego, jak również do korzystania z uzyskanych w ich ramach wyników. Otrzymany

w rezultacie działań diagnostycznych obraz ucznia powinien stanowić dla nauczyciela czynnik motywujący do podjęcia skutecznej pracy, uwzględniającej indywidualne potrzeby, możliwości i oczekiwania młodego człowieka.

Trzeba zaznaczyć, że pozyskiwane przez nauczyciela w ramach działań diagnostycznych informacje o uczniach mają służyć dobieraniu optymalnych dla każdego z nich metod i narzędzi nauczycielskich oddziaływań. Im więcej nauczyciel wie o swoich uczniach, tym lepiej powinien z nimi współpracować, otwierając przed każdym z nich drogę do uzyskania edukacyjnego sukcesu adekwatnego do możliwości każdego z nich.

Bibliografia

- Gordon T., *Wychowanie bez porażek w szkole*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2012.
Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Jak maksymalizować siłę oddziaływania na uczenie się*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
Niemierko B., *Diagnostyka edukacyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
Petty G., *Nowoczesne nauczanie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2010.